

МУЖІЄВО

Реформатська церква

NAGYMUZSALY – *Református templom*

NAGYMUZSALY – *The Calvinist Church*

MUZHIYEVO – *Reformierte Kirche*

ЗАКАРПАТСЬКОЮ ШЛЯХАМИ СЕРЕДНЬОВІЧНИХ ЦЕРКОВ

МУЖІЄВО Реформатська церква

Тематичний маршрут під назвою «Шляхами середньовічних церков» був створений з метою докладного ознайомлення зацікавлених з цією винятковою клерикальною та культурною спадщиною Карпатського басейну. Цей тематичний шлях покликаний на представлення церковної спадщини середньовіччя колись єдиного історичного регіону – Північно-східної Угорщини, Закарпаття, а також північної частини Парціуму. Найвншній шлях територіально охоплює область Сабольч-Сатмар-Берег в Угорщині, повіт Сату-Маре у Румунії і Закарпатську область України, в якому переплітаються спільні історичні корені.

Середньовічні церкви Закарпаття являють собою східну межу західного християнства, тут завершується готика і починається край дерев'яних церков та ортодоксія. Бурхлива історія Закарпатського краю відображає також і бурхливе минуле церков. Багато з них було спустошено за часів татарської навали, з прориванням реформації вони одна за одною опинилися у володінні протестантів, значна кількість з них згоріла на кострі визвольної боротьби нової ери, а за радянські часи більшість домів Господніх стали музеями атеїзму. На сьогодні часи та історія утихомирились, і церковна спадщина стала туристичним видовищем. Область Сабольч-Сатмар-Берег є одним із найбагатших на середньовічні церкви краєм Угорщини, тут залишилася така багата ланка церков середніх віків, яка у своєму порозумінні являється унікальною. Церкви малих розмірів Сатмарського та Березького країв, зі зведеними біля них дерев'яними дзвіницями, збереженими до нас середньовічними фресками, розмальованими хорами, орнаментальними кесонними стелями та різьбленими амвонами, відтворюють винятковий настрій середньовічної церковної спадщини. Більша частина середньовічних церков Альфельдського краю стала жертвою татарського нашествия. Однак цей, окутаний водами, край не допускав до себе ворожнече військо, чужу культуру. Таким чином він міг зберегти в своїй незрівнянній помпезності та красі ці маленькі середньовічні церкви, які безсумнівно є родзинками цього краю.

www.temple-tour.eu
<http://www.facebook.com/kozepekoritemplomokutja>

А középkori templomok útja címen született meg az a tematikus útvonal, amely a Kárpát-medencében egyedülálló vallási és kulturális örökséggel szeretné mélyrehatóan megismertetni az érdeklődőket. Ez a tematikus útvonal hivatott bemutatni a valaha egy történelmi régiót alkotó, Északkelet-Magyarország, Kárpátalja, valamint a Partium északi részének középkori egyházi örökségét. Az útvonal területileg a magyarországi Szabolcs-Szatmár-Bereg, a romániai Szatmár és az ukrajnai Kárpátalja megyén halad keresztül, amelyet behálózzák közös történelmi gyökerek. Kárpátalja középkori templomai jelentik a nyugati kereszténység keleti határvonalát, itt ér véget gótika és veszi kezdetét a fa templomok földje és az ortodoxia. A viharos történelmű Kárpátalján viharos múltja volt a templomoknak is. Sokuk elpusztult a tatárjárás után, a reformáció előretörésével sorra a protestánsokhoz kerültek, számos leégett a kora újkor szabadság küzdelmeiben, a szovjet időkben, több esetben Isten házából ateista múzeum lett. Mára az idő, a történelem megnyugodott és az egyházi örökség turista látványossággá vált.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, középkori templomokban Magyarország egyik leggazdagabb vidéke, a középkori templomoknak itt olyan sűrű hálózatuk maradt fent, amely egyedülálló. Szatmár és Bereg középkori egyházi örökségének egyedi hangulatát idézik a kisméretű templomok, a melléjük épített fa harangtoronyok, a gazdagon fennmaradt középkori freskók, a festett karzatok, a díszes kazettás mennyezetek, faragott szőszékek. Az Alföld középkori templomainak nagy része a török dúlások áldozatává vált. Ez a vizek által körbezárt vidék azonban távol tartotta magától a hódító hadakat, az idegen kultúrákat. Így maradhattak fent páratlan gazdagságukban és szépségükben ezek a kis középkori templomok, amelyek ékszerdobozai ennek a vidéknek.

The Route of Medieval Churches is the name of the thematic route designed with the intention of thoroughly familiarising interested tourists with a unique religious and cultural heritage in the Carpathian Basin. This thematic route was created with the purpose of presenting the medieval ecclesiastical heritage of three geographical units, which formed a historical region in the past: Northeast Hungary, Kárpátalja (Subcarpathia) and the northern area of the region called Partium. The route crosses Szabolcs-Szatmár-Bereg county on Hungarian territory, Szatmár/Satu Mare county in Romania and Transcarpathia (Zakarpatska oblast') in Ukraine. A web of common historical roots ties together these three administrative units.

The medieval churches in Kárpátalja (Subcarpathia) represent the eastern frontier of Western Christianity, this is the region where Gothic architecture meets the wooden churches characteristic to the Greek Orthodox denomination. The region itself had a tumultuous history and the past of its churches constitutes no exception with regard to this observation. Many of them had been destroyed during the Mongol Invasion of Europe, the remaining ones were seized one after another by the Calvinists as the Reformation gained ground, a large number burned down during the freedom fights of Early modern history and, in Soviet times, churches were often transformed into museums for atheists. We live now in peaceful times, in a calm period of history - hence, churches became tourists' attractions.

Szabolcs-Szatmár-Bereg county is one of the richest areas in Hungary in what concerns medieval churches. A unique network of medieval churches has been preserved here. The small churches, the wooden belfries standing next to them, the medieval frescoes which still exist in so many places, the painted galleries, the richly decorated coffered ceilings and the carved pulpits evoke the unique atmosphere characteristic to the ecclesiastical heritage of the historical Szatmár and Bereg counties. Unfortunately, the major part of the medieval churches on the Great Hungarian Plain (Alföld) have been devastated by the Ottoman Turks. Nonetheless, the waterways and lakes surrounding this region kept conquering armies and foreign cultures away. In this manner, these tiny medieval churches, real jewels of this area, could have been preserved together with their unparalleled richness and beauty.

www.temple-tour.eu

<http://www.facebook.com/kozepkoritemplomokutja>

Unter dem Titel **Straße mittelalterlicher Kirchen** wurden eine thematische Tour zusammengestellt, die das einzigartige religiöse und kulturelle Erbe des Karpatenbeckens umfassend vorstellen möchte. Diese thematische Tour führt durch die einst eine zusammenhängende historische Region bildenden Gegenden von Nordostungarn, Transkarpatien sowie den nördlichen Teil von Partium und macht an den schönsten, sakralen Bauten aus dem Mittelalter halt. Die Tour verläuft durch das ungarische Komitat Szabolcs-Szatmár-Bereg, den rumänischen Kreis Satu Mare und das ukrainische Transkarpatien, ein Landstrich, der durch gemeinsame historische Wurzeln verbunden ist.

Die mittelalterlichen Kirchen von Transkarpatien bedeuten die östliche Grenzlinie des westlich geprägten Christentums, wo die Gotik endet und das Gebiet der Holzkirchen und des orthodoxen Christentums beginnt. In Transkarpatien mit seiner turbulenten Geschichte blieben auch die Kirchen nicht von den Turbulenzen verschont. Viele von ihnen wurden nach dem Tatarensturm zerstört, eine ganze Reihe wurde mit der Ausbreitung der Reformation in protestantische Kirchen umgewandelt, zahlreiche Kirchen brannten in den Freiheitskämpfen der frühen Neuzeit nieder, zu Zeiten der Sowjetmacht wurden mehrere Gotteshäuser als atheistische Museen genutzt. Heute beruhigten sich die Zeiten und das sakrale Erbe wurde zur Touristenattraktion.

Das Komitat Szabolcs-Szatmár-Bereg ist eine der an mittelalterlichen Kirchen reichsten Gegenden in Ungarn, die frühen Kirchen blieben hier in einem so dichten Netz erhalten, das einzigartig ist. Die kleinen Kirchen, die daneben gebauten Glockentürme aus Holz, die vielfach sichtbaren mittelalterlichen Fresken, die bemalten Emporen, die geschmückten Kassettendecken, die geschnitzten Kanzeln beschwören die einzigartige Atmosphäre des mittelalterlichen sakralen Erbes von Szatmár und Bereg herauf. Das von Gewässern umgebene Gebiet hielt die Truppen auf ihren Eroberungszügen und auch fremde Kulturen fern, deshalb konnten die kleinen mittelalterlichen Kirchen in ihrem einzigartigen Reichtum und in ihrer Schönheit erhalten bleiben, die architektonische Kleinodien dieser Gegend sind.

МУЖІЄВО

Реформатська церква

Поселення, розташоване вздовж дороги, що веде з Берегова на Виноградів, в середньовіччі складалося з двох окремих частин. В його східній частині жили королівські піддані, а західна частина була замковою домінією. Кам'яна церква, освячена в честь Св. Іоана Хрестителя, згадується в 1337-му році. В XV столітті Велике Мужієво вважалося опідумом, його церква стоїть на пагорбі, що височіє над поселенням. Церква, що складається з нефу та однакової з ним за шириною апсиди, має завершення, обмежене в східній частині п'ятьма сторонами восьмикутника, склепіння апсиди має одну травею, а неф – дві.

Західний фасад церкви прорізано порталом з півциркульним завершенням, у вершину фронтона фасаду вмурований побілений барельєф у вигляді бородатої (?) голови. На середній ділянці південної стіни відкривається портал зі стріластим завершенням. Неф та апсида прикрашені вікнами з масверками. Склепіння внутрішнього інтер'єру вказує на середньовічне походження нефу. Південна стіна святилища розчленована седілією. З кутів відходить по одній нервюрі в напрямку замкового каменю склепіння, на якому видніється неприкрашений диск.

В більшості, конструктивні елементи церкви не могли відноситися до будівлі, ранішні згадки про яку датовані XIV століттям. На ранішню будівлю може вказувати триумфальна арка. Форма сігчастого склепіння зустрічається не часто, її використовували приблизно з 1430-го до 1500 року. Можна припустити, що розташована неподалік берегівська церква, відіграла роль прототипу. Колишнє Мале Мужієво було знищено під час карального нальоту польських військ після 1657 року. Руїни його церкви стоять і донині посередині рілля, що обмежує західну частину Великого Мужієва з півдня.

Надзвичайно ретельно зведена будівля збереглася завдяки тому, що сільські жителі не змогли розібрати її масивні стіни. Західний портал, вірогідно, був виготовлений в каменярні, що діяла в Берегові. До прямокутного в плані нефу будівлі примикає апсида, обмежена п'ятьма сторонами восьмикутника. Святилище відокремлене від нефу півциркульною триумфальною аркою. Видніються залишки вікон апсиди та нефу. Церква є результатом єдиного будівництва, датована першою половиною XV століття.

NAGYMUZSALY

Református templom

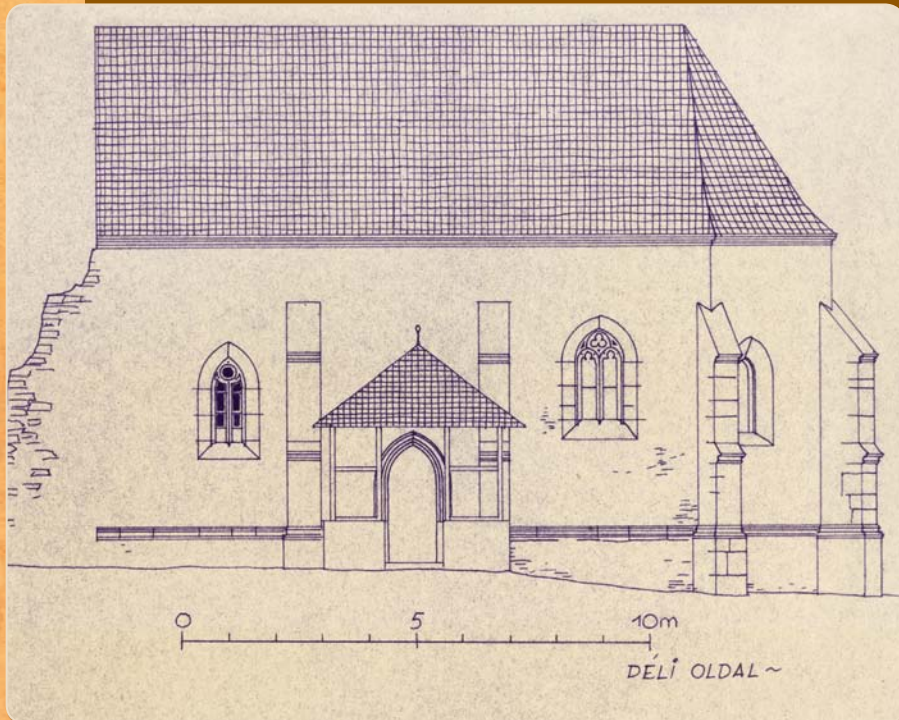
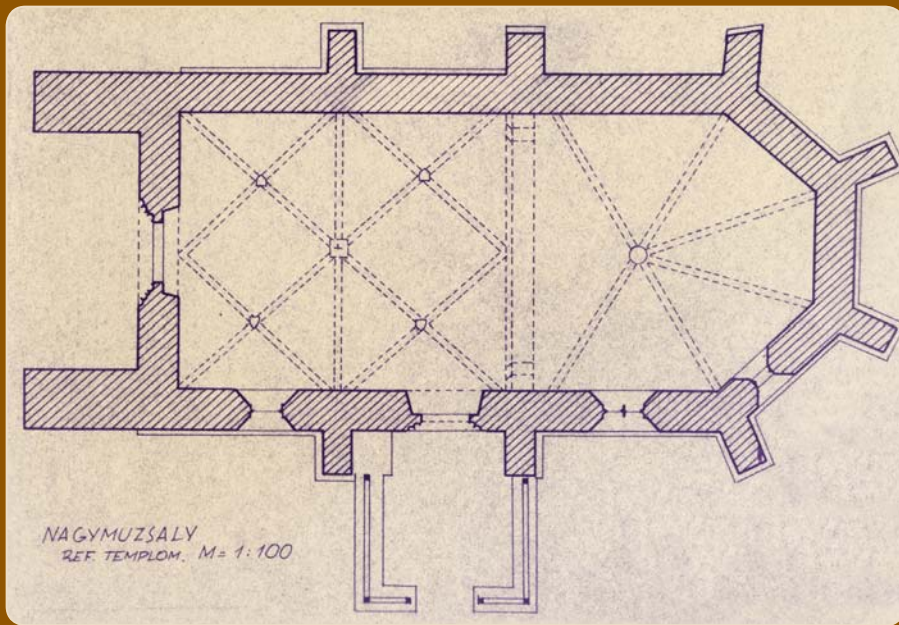

Beregszászról Nagyszőlősrre vezető úton található település a középkorban két különálló részből állt. Keleti részén királyi népek laktak, a nyugati várföld volt. 1337-ben említik a kőből épült, Keresztelő Szent Jánosnak szentelt templomot. Nagymuzsaly a XV. században mezővárosnak számított, temploma a település fölötti kiemelkedésen áll. Az azonos szélességű hajóból és szentélyből álló templom keleten a nyolcszög öt oldalával záródik, szentélye egy boltszakaszos, a hajó kettő.

Nyugati homlokzatát félköríves záródású kapu töri át, az oromzat csúcsrészébe egy szakállas(?) fejet ábrázoló lemeszelt dombormű van befalazva. A déli fal középső szakaszában nyílik a csúcsíves záródású kapu. A hajót és a szentélyt mérműves ablakok díszítik. A belsejében a hálóboltozat utal a hajó középkori eredetére. A szentély déli falát ülőfülke bontja meg. A sarkokból egy-egy borda indul a boltozati záróköhöz, amelyen egy dísztelen tárcsa látható.

A templom szerkezeteinek többsége nem tartozhatott a korai, XIV. századi említésekben ismert épülethez. A korábbi építményre a diadalív utalhat. A hálóboltozat formája nem gyakori, 1430-tól 1500 körül használták. Feltételezhető a közeli, beregszászi templom mintaadó szerepe. Az egykori Kismuzsaly 1657 után, a lengyel csapatok megtorló hadjárata következtében pusztult el. Templomának romja ma is áll a Nagymuzsaly nyugati végét délről határoló szántóföld közepén.

A település jelentőségéhez képest feltűnően precízen megépült építmény azért is maradhatott fenn, mert a falusiak a masszív falakat nem tudták széthordani. Nyugati kapuja talán a Beregszászon működő kőfaragó műhely alkotása lehet. Az épület téglalap alaprajzú hajójához a nyolcszög öt oldalával záródó szentély kapcsolódik. A hajótól a szentélyt félköríves záradékú diadalív választja el. Látható a szentély- és hajóablakok maradványa. A templom egységes építkezés eredménye, a XV. század első felére keltezhető.

NAGYMUZSALY

The Calvinist Church

This settlement situated along the road connecting Berehove and Vynohrad'iv consisted in the Middle Ages of two separate parts. The population directly subordinated to the kings lived in the eastern part [Nagymuzsaly], whereas the western part belonged to a fortress [Kismuzsaly]. This church built of stone and dedicated to Saint John the Baptist was mentioned for the first time in 1337. Nagymuzsaly was a market town (*oppidum*) in the 15th century. Its church consisting of a nave and a sanctuary having the same width still stands on the elevation overlooking the settlement. The building is enclosed, on its eastern end, by five sides of an octagon. The sanctuary is covered by a single-cell vault, while the nave by a double-cell vault.

On the western frontispiece one can see a portal spanned by a semi-circular arch. The gable above it was walled-up, however, it contains a relief representing a bearded(?) face, which was covered with lime coating, too. A portal spanned by a lancet arch is located in the middle section of the southern wall. Both the nave and the sanctuary are ornamented with windows having tracery decorations. On the inside of the church, one can observe a clear mark of its medieval origins: the lattice vault. The southern wall of the sanctuary is divided into two by a sedilia. Diagonal ribs unite the corners of the sanctuary with the cornerstone of the vault to which a disc without decorations had been added.

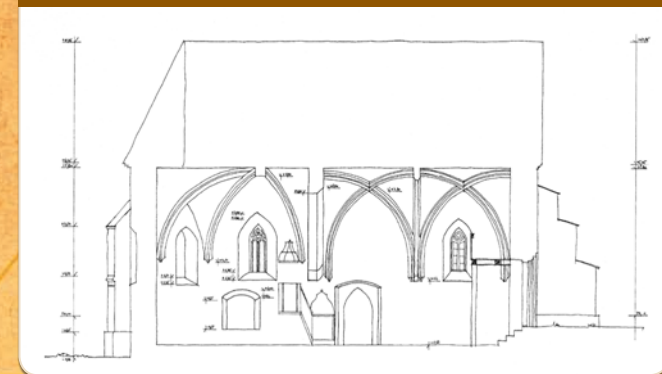
The majority of the architectural structures composing the present church could not belong to the edifice described in the early accounts, stemming from the 14th century. Only the chancel arch can be a remainder of the earlier church. The shape of the lattice vault is a rather infrequent solution, which was used only between 1430 and 1500. It can be presumed, that the church in the nearby Beregszász served as model.

The once extant settlement of Kismuzsaly had been destroyed in 1657 as a result of a retribution campaign initiated by Polish troops. The ruins of the church belonging to the latter village can be seen in the middle of a field located to the south of Nagymuzsaly's western end. Taking into account the importance of Kismuzsaly, its church had been built with a conspicuously exaggerated precision. This is the reason why the ruins of this edifice still stand: villagers were unable to take away the stones used for erecting its massive walls. The western portal was probably made in the stone-carving workshop of Berehove.

A sanctuary enclosed by five sides of an octagon is connected to the building's nave having a rectangular base. A semi-circular chancel arch separates the sanctuary from

the nave. Remains of the windows opened in the walls of the nave and the sanctuary can still be seen. The church had been built, probably, during the second half of the 15th century.

MUZHIEVO

Reformierte Kirche

DE

Die an der von Berehove nach Wynohradiw führenden Straße gelegene Gemeinde Nagymuzsaly bestand im Mittelalter aus zwei separaten Teilen. Den östlichen Teil bewohnte das Gefolge des Königs, der westliche Teil war Burggelände. Im Jahr 1737 wird die aus Stein errichtete, Johannes dem Täufer geweihte Kirche zum erstenmal erwähnt. Nagymuzsaly galt im 15. Jahrhundert als Landstädtchen, die Kirche stand auf der Erhebung über der Ortschaft. Schiff und Chor des Kirchengebäudes sind gleich breit, den Chor schließen im Osten fünf Seiten eines Oktaeders ab, der Chor hatte nur ein Gewölbesegment, das Schiff besteht aus zwei Gewölbesegmenten.

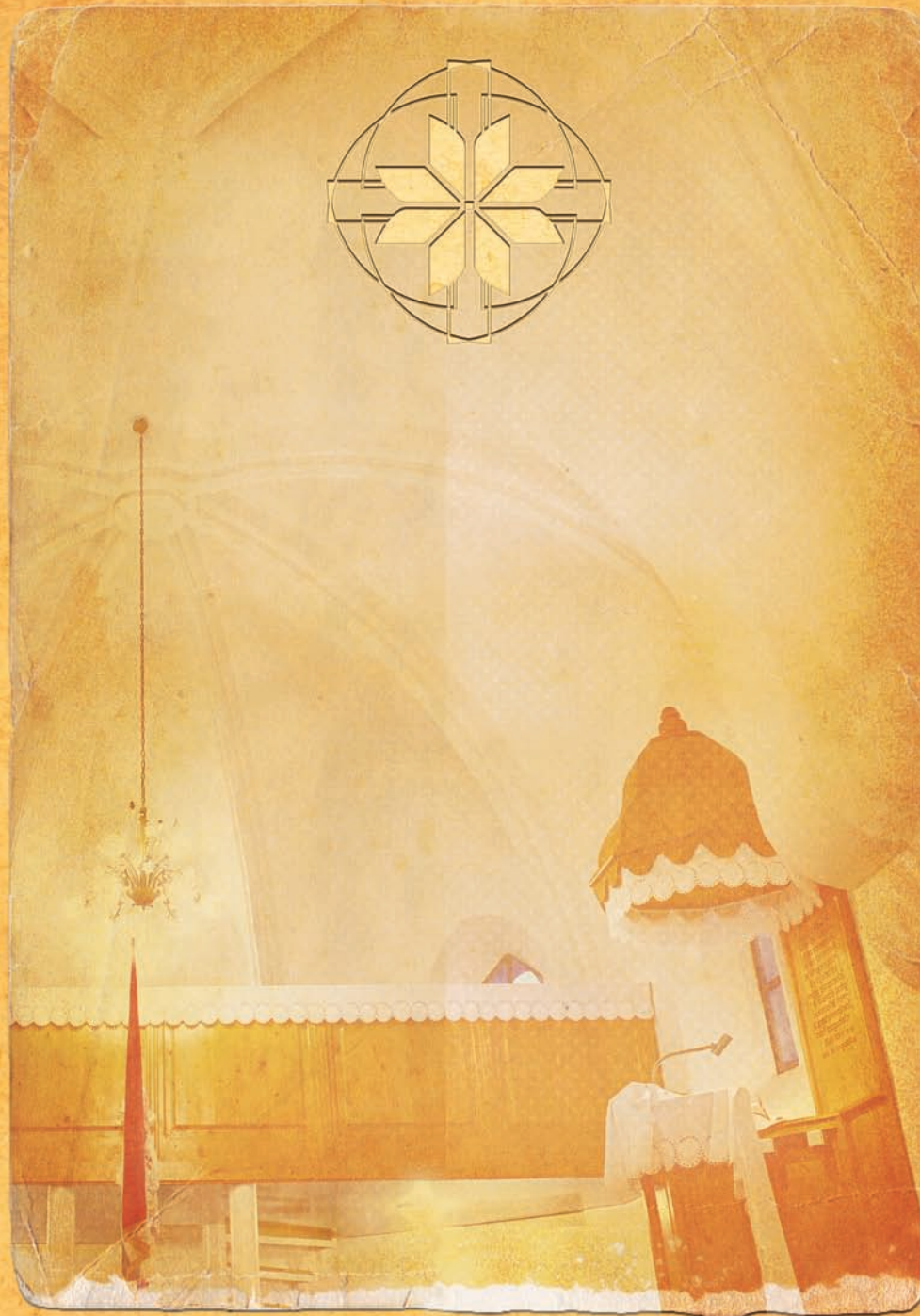
Die Westfassade ist von einem Portal mit zwei Halbkreisgewölben gegliedert, in die Spitze des Giebels ist ein einen bärtigen Kopf darstellendes Reliefs eingemauert. Im mittleren Abschnitt der Südwand befindet sich ein Portal mit Spitzbogenabschluss. Das Schiff und der Chor sind von Fenstern mit Maßwerk geschmückt.

Im Kircheninneren verweist das Netzgewölbe auf den mittelalterlichen Ursprung des Kirchenschiffes. Die Südwand des Chors gliedert eine Sitznische. Von dieser Ecke an zieht sich je eine Rippe zu dem Schlussstein des Gewölbes, an dem eine schmucklose Scheibe sichtbar ist. Die Mehrzahl der konstruktiven Teile der Kirche kann nicht von dem Gebäude stammen, auf das sich die Erwähnungen aus dem frühen 14. Jahrhundert beziehen. Auf die frühe Bauzeit kann der Chorbogen verweisen. Die Form des Netzgewölbes ist nicht häufig, sie wurde ab 1430 bis ungefähr 1500 angewandt. Es ist anzunehmen, dass die nahe Kirche von Beregszász als Muster für die Gestaltung diente. Das einstige Kismuzsaly wurde nach 1657 infolge des Vergeltungszuges des polnischen Heers zerstört. Die Ruine seiner Kirche steht auch heute inmitten des das westliche Ende von Nagymuzsaly von Süden abgrenzenden Feldes. Das im Vergleich zur Bedeutung der Gemeinde auffällig präzise errichtete Bauwerk konnte auch deshalb stehen bleiben, weil die Dorfbewohner die massiven Wände nicht wegtragen konnten. Das Westportal kann vielleicht ein Werk der in Beregszász betriebenen Steinmetzwerkstatt sein.

An das rechteckige Schiff des Kirchengebäudes schließt sich ein mit fünf Seiten des Oktaeders abschließender Chor an. Der halbkreisförmige Chorbogen trennt den Chor von dem Schiff ab. Zu sehen sind noch die Überreste der Fenster des Chors und des Kirchenschiffes. Die Kirche ist das Ergebnis einer einheitlichen Bautätigkeit, die auf die erste Hälfte des 15. Jahrhunderts datiert werden kann.

* A broszura Papp Szilárd leírása alapján készült

Партнерство без кордонів

Це видання було підготовлено за сприянням Європейського Союзу. Зміст публікації є предметом відповідальності Неприбуткового ТзОВ «Агентство територіального розвитку та екологічного господарювання області Сабольч-Сатмар-Берег» та Закарпатської обласної ради, і жодним чином не може розглядатися як відображення точки зору Європейського Союзу.

Проект під назвою „Tourist route to the common religious and cultural heritages” здійснюється (вався) в рамках Програми прикордонного співробітництва ЄІСП Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна 2007-2013 (www.huskroua-cbc.net), і співфінансується Європейським Союзом через Європейський інструмент сусідства та партнерства. Загальна мета програми полягає у посиленні та поглибленні співробітництва між Закарпатською, Івано-Франківською та Чернівецькою областями України і прийнятими та додатковими регіонами Угорщини, Румунії та Словаччини в екологічно-, соціально- та економічно-сталій спосіб.

Європейський Союз складається з 27 країн-членів, які вирішили поступово об'єднати свої знання, ресурси та долі. Разом, за 50 років розширення, вони створили зону стабільності, демократії та сталого розвитку, зберігши культурні відмінності, виявляючи толерантність і гарантуючи свободу особистості. Європейський союз готовий розділяти свої досягнення та цінності з країнами і народами за межами його кордонів. Європейська Комісія є виконавчим органом ЄС.

Програму прикордонного співробітництва ЄІСП Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна буде реалізовано протягом 2007-2013 рр. на зовнішніх кордонах цільових країн-членів ЄС та України. Європейський інструмент сусідства та партнерства підтримує транскордонну співпрацю на зовнішніх кордонах ЄС. Загальна мета програми полягає у посиленні та поглибленні співробітництва між Закарпатською, Івано-Франківською та Чернівецькою областями України прийнятими та додатковими регіонами Угорщини, Румунії та Словаччини у екологічно-, соціально- та економічно-сталій спосіб. Спільним Органом Управління Програми є Національне агентство розвитку Угорщини. Веб-сайт Програми www.huskroua-cbc.net

Програма фінансована з фондів
Європейського Союзу

Програма прикордонного співробітництва ЄІСП
Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна